

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 28.10.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- osastopäällikkö, ylijohtaja Mikko Spolander, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö
- puheenjohtaja, professori Niku Määttä, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- puheenjohtaja Jyri Seppälä, Suomen ilmastopaneeli
- asiantuntija Antti Alaja, UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- johtava asiantuntija Paavali Kukkonen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtava asiantuntija Teppo Säkkinen, Keskuskauppakamari
- ekonomisti Tatu Knuutila, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- ekonomisti Roope Ohlsbom, Suomen Yrittäjät ry
- varatoimitusjohtaja Minna Helle, Teknologiateollisuus ry
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Pankki
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Business Finland Oy
- Finnvera Oyj
- Steady Energy Oy
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Energiateollisuus ry
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- STTK ry

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp

- Suomen startup-yhteisö
- Suomen uusiutuvat ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- professori Otto Toivanen

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Valtiontalouden tarkastusvirasto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohtia

Vuoden 2025 talousarvion lähtökohdat perustuvat hallitusohjelmaan ja vuosille 2025—2028 esitettyyn julkisen talouden suunnitelmaan. Talouspolitiikan pääpaino on julkisen talouden vakauttamisessa ja vahvistamisessa. Tämä merkitsee erityisesti julkisen velan BKT-suhteen vakauttamista hallituskauden loppuun mennessä sekä julkisen talouden alijäämän pienentämistä enintään yhteen prosenttiin BKT:sta vuonna 2027. Tavoitteisiin pyritään sopeutustoimin, menoleikkauksin ja verotusta hieman kiristämällä. Samalla rakenteellisilla toimilla ja laaja-alaisella kasvupaketilla tavoitellaan kasvun vahvistamista.

Talousvaliokunta keskittyy lausunnossaan arvioimaan taloudellista toimintaympäristöä ja talouden yleiskuvaa painottaen valiokunnan toimialan mukaisesti erityisesti kasvupolitiikan toimia.

Toimintaympäristö

Talousarvioesitys on laadittu tilanteessa, jossa taustalla on viimeisten noin puoleltoista vuoden aikana selvästi heikentynyt suhdannetilanne. Suomen talouden toimeliaisuuden on arvioitu olevan myös ensi vuonna potentiaaliaan pienempi. Esitys perustuu kuitenkin tilannekuvaan, jossa taantumana on arvioitu väistyvän ja talouden alkavan kasvaa. Talouden elpyessä maailmalla ja Euroopassa Suomen viennin on arvioitu kasvavan, ja hyvän kustannuskilpailukyvyyn voidaan arvioida tukevan viennin kasvua.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on korostunut varsin yksimielinen tilannekuva talouden toimintaympäristöstä ja sen haasteista. Sopeutustoimista huolimatta sekä valtion velka että koko julkinen velka kasvavat varsin nopeasti suhteessa BKT:hen myös ensi vuonna. Vaikka BKT:n arvioidaan kääntyvän ensi vuonna kasvuun, työllisyys on todennäköisesti ensi vuonnakin jäämässä matalammalle tasolle kuin hallituskauden alussa. Tämä heikentää verokertymää ja kasvattaa julkisia menoja aiempiin arvioihin verrattuna sekä hidastaa hallitusohjelman työvoiman tarjontaa kasvattavien toimien vaikutusta. Julkisen talouden velkaantumisen taittamista keskeisesti vaikeuttava tekijä on myös sosiaali- ja terveyspalveluihin vaikuttavien menojen nopea kasvu, joka on johtanut merkittäviin alijäämiin hyvinvointialueilla. Samanaikaisesti inflaation hidastuminen on tarkoittanut nimellisen BKT:n hitaampaa kasvua, mikä osaltaan nostaa velkasuhdetta. Toisaalta inflaation hidastuminen parantaa kotitalouksien ostovoimaa erityisesti EKP:n rahapolitiikan keventyessä.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on varsin yksimielisesti pidetty sopeutustoimien tarvetta ilmeisenä ja niiden mittaluokkaa oikeana. Velkasuhteen vakauttamista on pidetty perusteltuna ja vastuullisena tavoitteena. Lisäksi talousarvioesityksen taustalla olevien ennusteiden mukaan talouden kasvu olisi ensi vuonna sopeutustoimet huomioon ottaenkin selvästi positiivinen. Asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin tuotu esille myös epävarmuuksia, joita liittyy kasvunäkymiin ja sopeutustoimien ajoituksen osuvuuteen vuonna 2025.

Talousvaliokunta pitää saamansa selvityksen perusteella ehdotettua finanssipolitiikan viritystä ja sopeutustoimien mittaluokkaa perusteltuna. Talousvaliokunta kiinnittää toimialansa kannalta erityistä huomiota siihen, että vakaa julkinen talous on myös yritysten toiminta- ja investointiympäristön vakauden ja houkuttelevuuden keskeinen edellytys. Velkasuhteen lähivuosien kehitystäänkin olennaisempaa on julkisen talouden tasapaino pitkällä aikavälillä. Tässä mielessä on kyse myös yli vaalikausien ulottuvasta tavoitteesta ja toimenpiteiden tarpeesta.

Kasvu

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisen keskeinen ja laajasti jaettu huolenaihe on ollut Suomen viime vuosien erittäin heikko talouskasvu. Tämä on myös edellä tarkasteltujen julkisen talouden ongelmien taustalla. Olennaiset ongelmat liittyvät työn tuottavuuteen, osaavaan työvoimaan ja yritysten kasvuun. Talousvaliokunnan kuulemisessa onkin korostunut sopeutustoimien ja rakenneuudistusten välttämättömyyden ohella kasvupolitiikan toimien merkitys.

Talousvaliokunta korostaa, että hallituksen kasvupaketin toimet muodostavat kokonaisuuden, johon kytkeytyy niin T&K-panostuksiin, yritysten rahoitukseen, luvituksen sujuvoittamiseen kuin infrastruktuuri-investointeihin liittyviä toimia. Erityisesti puhtaan siirtymän edistämisen osalta talousvaliokunta kiinnittää huomiota valmisteilla olevaan teollisten investointien verohyvitykseen, jonka on tarkoitus tulla voimaan viimeistään 1.1.2025. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kasvupolitiikkaan liittyviä toimia on pidetty keskeisiltä osin oikeansuuntaisina, mutta niiden riittävyteen, kattavuuteen ja vaikutuksiin liittyy myös epävarmuutta ja kohdistuu osin erisuuntaisia arvioita.

TKI-politiikka. Hallitus on sitoutunut kansalliseen tavoitteeseen nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenot neljään prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Kansallisen tavoitteen ja voimassa olevan T&K-rahoituslain mukaisesti valtion T&K-rahoitus nousee 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä edellyttäen, että yksityisen sektorin panokset kasvavat 2,67 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Vuoden 2025 talousarviossa T&K-menot nousevat noin 2,91 mrd. euroon, mikä tarkoittaa noin 280 milj. euron lisäystä edellisvuoteen verrattuna. Lisärahoitusta on kohdennettu erityisesti yritysten T&K-toiminnan tukemiseen Business Finlandin kautta, Suomen akatemialle ja EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että T&K-toimet muodostavat kasvupolitiikan ytimen. Niiden voidaan arvioida tukevan myös pitkän ajan kasvun kannalta olennaista työn tuottavuuden paranemista. Keskeistä on varmistaa yhtenäinen innovaatioputki tutkimuksesta teknologian kehitykseen, tuotekehitykseen ja kaupallistamiseen. Hallituksen monivuotisessa tutkimus- ja kehittämisrahoituksen suunnitelmassa painottuukin yritysten ja muiden T&K-toimijoiden yhteistyön vahvistaminen ja yritysten kannustaminen lisäämään tutkimus- ja kehittämistoimintaansa Suomessa.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp

Kasvava T&K-rahoitus on myös keino edistää Suomen erottautumista kansainvälisesti houkuttelevana kohteena innovatiivisille ja kasvuhakuisille yrityksille. Talousvaliokunta kiinnittää kuitenkin samalla huomiota siihen, ettei T&K-menojen nostaminen ole itsetarkoituksellinen tavoite, vaan olennaista on, millä tavoin tämä edesauttaa pitkän aikavälin talouskasvua ja hyvinvointia. On varmistettava, että rahoitus tosiasiallisesti kanavoituu T&K-toiminnaksi vaikuttavalla tavalla. Tässä olennaiseksi muodostuu tutkimus- ja kehitystoimintaan kykenevän työvoiman tarjonta.

Osaaminen ja osaajat. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on voimakkaasti korostunut osaamisen ja osaajien merkitys kasvun luomisessa. Vaikka työvoiman tarjontaa pyritään osaltaan lisäämään työmarkkinoita koskevilla uudistuksilla, on varteenotettava riski, että työvoiman saatavuus muodostuu kasvua rajoittavaksi tekijäksi suhdannetaantumasta toivuttaessa. Osaavan työvoiman saatavuudella on lisäksi kahdensuuntainen yhteys kasvun rahoitukseen: erityisesti korkeakoulutettujen osaajien houkuttelemisen edellyttää riittävää kasvun rahoitusta, ja toisaalta osaajapula voi heikentää kasvuyritysten edellytyksiä saada sijoittajat vakuuttuneiksi Suomesta investointiympäristönä.

Riskirahoitus. Tuottavuuden kasvun keskeiseksi hidasteeksi on tunnistettu uusien innovatiivisten yritysten kasvun puute. Start up -sektorin ongelmaksi muodostuu kasvuvaiheen yritysten riskirahoitus. Seurauksena on joko se, etteivät yritykset pääse kasvamaan tai se, että kasvu toteutuu ulkomaille myynnin seurauksena Suomen ulkopuolella. Tämä korostaa osaltaan riskirahoituksen merkitystä. Tältä kannalta talousvaliokunta pitää tärkeänä Tesin voimavarojen lisäämistä 300 milj. eurolla, josta vuoden 2025 osuus on 100 milj. euroa. Keskeistä on, että Tesin resurssien lisääminen mahdollistaa yksityisen rahoituksen vivuttamisen, minkä voidaan arvioida lisäävän varojen kohdentumisen tehokkuutta. Talousvaliokunta arvioi Tesiä koskevaa uudistusta yksityiskohtaisesti erikseen asiaa koskevan hallituksen esityksen (HE 86/2024 vp) käsittelyn yhteydessä.

Kansainvälisen kilpailuympäristön haasteet

Kansainvälisen kilpailuympäristön keskeinen viime vuosien aikana tapahtunut muutos on teollisuuspolitiikan toimien ja valtiontukikilpailun voimistuminen. Tällä on vaikutusta investointiympäristöön sekä EU-maiden että EU:n ja kolmansien maiden, erityisesti Yhdysvaltain, välillä. Kehityssuunta on Suomen kaltaiselle pienelle ja avoimelle taloudelle kielteinen.

Talousvaliokunta on useissa asiayhteyksissä arvioinut valtiontukipolitiikan suuntaa ja Suomen asemoitumista uudessa tilanteessa. Samalla kun on pidetty tärkeänä korostaa EU:n tasolla valtiontukien sisämarkkinoiden yhtenäisyyttä rapauttavaa vaikutusta ja edellyttää paluuta tiukkoihin valtiontukisääntöihin, on pidetty välttämättömänä tunnustaa, että tavoite ei lähivuosina ole toteutumassa. Lähes kaikki EU-maat ovat ottaneet vuosina 2023—2024 käyttöön puhtaan siirtymän tukiohjelmia, joiden yhteismäärä on talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella lähes 145 mrd. euroa ja joista suurten jäsenvaltioiden, Saksan, Ranskan ja Italian, osuus on yli 75 prosenttia. Tältä kannalta on tarkasteltava toisaalta sitä, miten kansalliset teollisuuspolitiikan pannot kohdistetaan ja toisaalta millä tavoin Suomi voi osaltaan hyötyä käynnissä olevista, muissa EU-maissa toteutettavista hankkeista ja olla mukana niihin liittyvissä arvoketjuissa.

Puhdas siirtymä on ilmastohyötyjen lisäksi keskeinen kasvumahdollisuus Suomelle. Tältä kannalta on olennaista huolehtia investointi- ja toimintaympäristön vakaudesta, ennustettavuudesta

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp

ja kannustavuudesta. Tämä liittyy erityisesti sääntelyyn, luvituksen toimivuuteen ja puhtaan siirtymän rahoitukseen. Puhtaan siirtymän hankkeissa valtion keskeinen rooli on edistää uusien teknologioiden kehittämistä ja niiden käyttöönottoa. Energiasektorin osalta talousvaliokunta korostaa teknologianeutraaliteetin merkitystä ja esimerkiksi pienydinvoimaan liittyvää potentiaalia, joka tulee huomioida sekä Suomen että EU:n energiapaletin osana.

Kansainvälisen kilpailuympäristön, innovaatioiden ja investointien kannalta talousvaliokunta korostaa myös paremman sääntelyn ja hallinnollisen taakan keventämisen merkitystä. Talousvaliokunta pitää ratkaisevan tärkeinä tähän liittyviä sekä EU:n että kansallisen tason toimia. Samalla hyvä sääntely-ympäristö — myös sääntelyn keventäminen — edellyttää laadukasta lainvalmistelua ja sen tehokasta ja toimivaa täytäntöönpanoa. Valiokunta korostaa etteivät eri hallinnonalojen säästötoimet saa vaarantaa näitä, myös kasvupolitiikan kannalta keskeisiä, toimintoja. Ennustettava, kannustava ja nykyistä kevyempi sääntely-ympäristö, joka määrittyy pitkälti jo EU:n tason sääntelyn kautta, on keskeinen edellytys talouskasvulle laaja-alaisesti. Tämä koskee paitsi puhtaaseen siirtymään ja digitalisaatioon liittyviin investointeja myös laajemmin taloudellista toimintaympäristöä ja kaikkia talouden sektoreita.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Juha Viitala sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok
varajäsen Teemu Kinnari kok
varajäsen Juha Mäenpää ps
varajäsen Minna Reijonen ps

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Taloukasvu jää haaveeksi, investointiohjelma ei turvaa kasvua

Taloustarviesitys vuodelle 2025 sisältää n. 1,8 mrd. euroa menoleikkauksia. Tämän lisäksi kuntien verotulomenetysten korvaukset pienenevät n. 0,3 mrd. eurolla. Tästä huolimatta määrärahat kasvavat lähes miljardin vuoden 2024 taloustarviosta.

Hallituksen suurista menoleikkauksista huolimatta valtion rahankäyttö vähenee siis vain hyvin vähän ensi vuonna, toisin kuin sopeutuksesta käydystä julkisesta keskustelusta voisi päätellä. Velkaantuminen jatkuu, velkaa otetaan ennätysmäärä, eikä Orpon hallitus pääse tältäkin osin tavoitteisiinsa.

Hallituksen toimissa on kyse enemmän menojen uudelleen kohdentamisesta kuin varsinaisesta menojen vähentämisestä. Siksi myös ensi vuoden budjetin alijäämä pysyy lähes yhtä suurena kuin tänä vuonna. Hallituksen tavoitteet työllisyyden ja talouden parantamisen suhteen jäävät toteutumatta mutta haitat realisoituvat mm. pienituloisuus lisääntyy massiivisesti, ilmastotavoitteet karkaavat ja kasvun käynnistyminen viivästyy. Kärsijöinä ovat suomalaiset nyt ja tulevaisuudessa.

Taloustarviesituksen kuulemien asiantuntijoiden mukaan hallituksen budjetin pohjana toimiva kasvuennuste on yksi budjetin pehmeistä kohdista. Riskin tulevien Suomen vuosien taloukasvulle aiheuttavat euroalueen, erityisesti Suomelle tärkeän vientimaan Saksan, rakenteelliset ongelmat energiajärjestelmässä sekä takamatka teknologisessa kehityksessä esimerkiksi autoteollisuudessa. Toisaalta tulevina vuosina tehtävät julkisen talouden sopeutukset kaikissa suurissa, mutta myös useissa pienissä Euroopan unionin jäsenmaissa uhkaavat hidastaa kasvua enemmän, kuin valtiovarainministeriön ja komission arvioissa on esitetty. Laajat sopeutukset yhdistettynä vastustukseen mm. Mario Draghin ehdottamia unionin yhteisiä investointeja kohtaan uhkaavat syventää Euroopan talousongelmien ja heikon kasvun juurisyytä eli tuottavuuden heikkoa kehitystä.

Kasvupolitiikassa hallitus nojaa T&K-panostusten lisäämiseen edellisen hallituksen aikana saavutetun parlamentaarisen yhteisymmärryksen mukaisesti. Parlamentaarisesta sovusta poiketen hallitus suuntaa rahoituksen hyvin voimakkaasti yritystukia painottaen ja vastaavasti perustutkimuksen pitkäjänteinen rahoitus jää sovittua pienempään osaan. Investointeja pyritään vauhdittamaan myös erityisin toimin mm. yhteisöveron huojennuksella ns. vihreille investoinneille, jotka alkavat vuonna 2025. Hyvityksen investointeja lisäävä vaikutus on kuitenkin kyseenalaistettu ja fiskaaliset vaikutukset toteutuvat vasta seuraavalla vaalikaudella.

Valtio pyrkii myös lisäämään pääomasijoituksia yrityksiin. Tätä varten Tesille siirretään voimavaroja 300 miljoonaa euroa, josta 100 miljoonaa vuonna 2025. Tämän sinänsä oikeasuuntaisen, mutta todennäköisesti itsessään riittämättömän, toimen vaikuttavuus tulee ratkeamaan Tesin uuden teollisuuspoliittisen tehtävän tarkemman määrittelyn myötä. Hallitus pyrkii vahvistamaan

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 1

kasvun edellytyksiä julkisilla investoinneilla infrastruktuuriin. Investoinnit on tarkoitus rahoittaa valtion omaisuutta myymällä. Kasvupolitiikan toimien riittävyys, ja etenkin vaikuttavuus kasvun merkittäväksi vahvistamiseksi, on kyseenalainen. Erityisesti kasvutoimista puuttuvat osaavan työvoiman saatavuutta edistävät toimet koulutusjärjestelmässä ja työperäisen maahanmuuton edistämisessä.

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä on investointiohjelmaan sisältyen 200 miljoonaa korjausvelan purkamista ja 26 milj. määrärahoja investointiohjelman hankkeille 2025 sekä 70 miljoonaa yksityislääkärin vastaanottokäynnin Kela-korvausten kompensatioihin.

Lisäksi budjettiriihen yhteydessä päätettiin 472 miljoonan ja 140 miljoonan valtuuksista liikehankkeisiin ja puhtaan energian kärkihankkeisiin. Nämä valtuudet näkyvät tulevien vuosien budjeteissa menoina. Hallitusohjelmassa mainittu 4 miljardin euron kertaluonteisten investointien kokonaisuus on tarkoitus rahoittaa valtion omaisuustuloilla, purkamalla valtio-omisteisten listamattomien yhtiöiden ylipääomituksia ja tekemällä tuloutuksia Valtion asuntorahastosta. Ohjelmalla muutetaan valtion omaisuustuloja liikenneinfrastruktuuriksi. Pidempiaikainen tulovirta tällaisista investoinneista jää laihaksi. Selvää on, ettei hallituksen ajama rahoitusmalli liikennehankkeiden rahoituksesta valtion tuottavaa omaisuutta realisoimalla ole kestävä ratkaisu tulevaisuuteen. Vielä käsittämättömämpi on yksityislääkärikäyntien Kela-korvausten nostamisen kutsuminen investoinniksi.

Tuloutukset valtion asuntorahastosta saattavat puolestaan johtaa tulevaisuudessa suuremman budjettirahoituksen tarpeeseen, koska ne heikentävät rahaston edellytyksiä huolehtia sitoumuksistaan. Asuntorahaston romuttaminen heikentää myös tulevaisuuden välineitä vastasykliseen politiikkaan esimerkiksi asuntorakentamista ja korjausrakentamista tukemalla matalasuhdanteessa. Asuntorakentamisen akuuttiin kriisiin reagoimattomuus, asuntorahaston romuttaminen ja hallituksen asumistukileikkausten yhteisvaikutus asuntomarkkinoihin tulee tulevina vuosina olemaan dramaattinen. Asuntomarkkinoiden ongelmat tulevat osaltaan heikentämään työvoiman liikkuvuutta ja talouden kasvua.

Energia- ja ilmastopolitiikka

Kunnianhimoisilla ilmastotavoitteilla luodaan uutta kasvua ja markkinoita vähähiilisille teknologioille ja ratkaisuille. Tätä Suomi todella nyt tarvitsee. Toteutuakseen vihreät investoinnit vaativat kuitenkin johdonmukaista ja ennakoitavaa politiikkaa, eivät tempoilevia ohjauskeinoja ja ai-lahtelevaa toimintaympäristöä, jonka hallitus on politiikallaan valitettavasti luonut.

Hallituksen ilmastotoimet eivät ole linjassa ilmastolain mukaisen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan (KAISUun) kirjattujen toimenpiteiden kanssa ja hankaloittavat taakanjakosektorin, eli esimerkiksi liikenteen, päästövähennystoimia. Hallituksen budjettilakiesityksen biopolttoaineiden jakeluvaihteen nousun hidastamisesta arvioidaan lisäävän päästöjä merkittävästi suhteessa aiemmin päätettyyn jakeluvaihteuran kehitykseen. Lisäksi maankäyttösektorin nielujen romahtaminen uhkaa tuoda Suomelle miljardilaskun, kun joudumme ostamaan tulevaisuudessa päästöyksiköitä muilta Euroopan unionin jäsenmailta. Ilmastovelan kasvaminen ei hallitusta huolestuta, vaan se jää tulevien hallitusten ja viime kädessä suomalaisten veronmaksajien murheeksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 1

Vihreän siirtymän rahoituksen jatkuvuuteen ja kustannustehokkuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja osa tuista, kuten energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistuki, vaatii myös kriittistä arviointia. Sähköistymisen tuki energiaintensiiviselle teollisuudelle, 150 miljoonaa euroa nykymuodossaan, ei ohjaa merkittävästi päästöjen vähentämiseen, vaan toimii ennemmin suoran tuotantotuen muodossa. Sähkön hinnan ollessa taas alhaalla energiaintensiivisellä teollisuudella on kannustin sähköistää prosessejaan ja tuen voi lakkauttaa jo etuajassa. Markkinoiden vahva ohjaus ja teknologian kehittyminen toteuttavat sähköistämisen tuen tavoitteita, eikä julkiselle tuelle ole enää aiemman kaltaista perustetta.

Uusien teknologioiden kehittämisellä ja käyttöönottolla on keskeinen rooli fossiilisista tuontipoltoaineista irtautumisessa, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja uusien teknologioiden kaupallistamisessa. On varmistettava, että TKI-tuet johtavat osaltaan tulevaisuudessa uusien puhtaiden teknologioiden tarjonnan lisääntymiseen. Tarvittavan muutoksen nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi, on tutkimus- ja demonstraatiovaiheessa olevia uusia teknologioita syytä tukea. Kehitysvaiheen jälkeen kaikkien teknologioiden tulee pärjätä kilpailuilla markkinoilla.

Hallitus ei tällä hetkellä juurikaan kannusta kotitalouksia energiamurrokseen, kun suurin osa kotitalouksille kohdistetuista energiamurrosta vauhdittaneista tuista (YM:n hallinnonalalla) leikattiin jo 2024 talousarviossa eikä näihin ole luvassa lisärahoitusta ensi vuodellekaan.

Energiatuki

Energiatukien määrärahat laskevat huomattavasti. Samalla edellisen hallituksen kertaluonteiset tulevaisuusinvestoinnit ja Suomen kestävä kasvun ohjelman (RRF) rahoituskierrokset ovat päättyneet. Vaikka RRF-hankkeista on vielä jäljellä määrärahoja, energiatukiin — jotka tukevat uuden teknologian käyttöönottoa, kaupallistamista ja energiatehokkuusinvestointeja — on vuodelle 2025 osoitettu uusien sitoumusten osalta vain 14 miljoonaa euroa. Energiatuki on osa taloudellista ohjausta, jolla energijärjestelmää pyritään ohjaamaan tehokkaampiin ja ilmaston sekä ympäristön kannalta parhaisiin ratkaisuihin, joilla on myös kaupallista potentiaalia.

Energiatuen valtuus on pienempi kuin tuoreimmassa ilmasto- ja energiastrategiassa ehdotettu määräraha. Energiatuen merkitys ohjauskeinona vähenee näin merkittävästi ja heikentää muiden hallituksen toimien lisäksi ilmastotavoitteen saavuttamista. Vuonna 2023 energiatukea myönnettiin 296 miljoonaa euroa 1,2 miljardin euron investointeihin. Vuodelle 2025 tavoitteena on 14 miljoonan euron energiatuki, jolla saataisiin aikaan 56—70 miljoonan euron investoinnit. Talousarvioesityksen mukaan valtion tähän tukimuotoon käyttämä euro tuottaa arviolta 4—5 euron verran investointeja. Kun energiatuen valtuus laskee, myös vivutettujen investointien volyyymi laskee.

Energiatukea tarvitaan erityisesti uuden teknologian käyttöönoton ja kaupallistumisen edistämiseen ja energiatehokkuusinvestointien tukemiseen. Energiatuki on investointihankkeissa enintään 30 % ja selvityshankkeissa enintään 40 % hyväksyttävistä kustannuksista. Lisäksi tukea voidaan korottaa investointihankkeessa 10 %-yksikköä hankkeen sisältämän uuden teknologian osalta. Kilpailuilla markkinoilla kehittyneille tuotantomuodoille ei tarvita tukia, mutta T&K-pa nostuksien lisäksi uuden teknologian kaupallistamiselle ja demonstraatiohankkeille on tärkeä kohdentaa määrärahoja. Energiatuki tulee jatkossa ulottaa teknologianeutraalisti esimerkiksi

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 1

pienydinvoiman kehittämiseen. Jatkossa energiatuen mallin pohjalle tulee valmistella laajempi teknologiatuki, jolla voidaan tukea esimerkiksi tekoäly- tai kvanttilaskentainvestointeja.

T&K, työvoiman saatavuus, korkeakoulutus

Hallitus on sitoutunut kansalliseen tavoitteeseen nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämisenotot (T&K-menot) 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Kansallisen tavoitteen ja voimassa olevan T&K-rahoituslain mukaisesti valtion T&K-rahoitus nousee 1,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä sillä edellytyksellä, että yksityisen sektorin panostukset kasvavat 2,67 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Taustalla on Marinin hallituskaudella hyväksytty rahoituslaki, jota Orpon hallitus ei ole onneksi lähtenyt säästötalkoissaan romuttamaan. T&K panostusten vaikuttava kohdentaminen on hallituskauden tärkeimpiä toimia kasvun ja uudistumisen näkökulmasta. Siinä ei ole varaa epäonnistua.

Hallituksen T&K politiikkaa haastaa kuitenkin pula osaajista. T&K-osaajien määrän lisääminen on edellytys kunnianhimoisen T&K-toiminnan kasvattamiselle ja rahoituksen tehokkaalle hyödyntämiselle. Arvioiden mukaan tutkimus- ja kehittämistehtäviin tarvitaan vuosina 2024—2030 vuosittain 2000 uutta tohtoria. Hallitus on käynnistänyt tarpeeseen vastaamiseksi määräaikaisen tohtoripilotin. Pilotin määräaikainen rahoitus on ainut yliopistojen saama erä kasvavasta T&K-rahoituksesta ja hyvistä puolista huolimatta riittämätön. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen on kasvatettava samassa suhteessa muiden T&K-toimijoiden perusrahoituksen kanssa.

Tarvitsemme työperäistä maahanmuuttoa. Hallituksen politiikkaa alleviivaa päinvastaista, etteivät ulkomaiset osaajat olisi tervetulleita. On kuitenkin ilmeinen riski, että osaajapula muodostuu kasvua rajoittavaksi tekijäksi suhdannetaantumasta toivuttaessa, jos nettomaahanmuutto jää jatkossa valtiovarainministeriön ennusteen mukaiselle noin 15 000 hengen tasolle. Työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton vakiinnuttaminen noin 40 000 hengen tasolle (vuosien 2021—23 keskiarvo on 38 000), olisi järkevä tavoite ja politiikan olisi huolehdittava sen mahdollistamiseksi.

Viimeistään vuoden 2025 kehysriihessä tarvitaan päätöksiä pitkäjänteisestä ja pysyvästä rahoitustason nostosta yliopistojen toimintaan. Yliopistojen T&K rahoituksen vahvistaminen on välttämätöntä, jotta tutkimusperusta kaikilla sektoreilla pysyy kunnossa ja T&K-tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Yksinkertaisinta olisi osoittaa lisärahoitusta yliopistojen perusrahoitukseen ja kohdentaa rahoitus T&K-toimintaan budjettikirjauksella. Kasvava TKI-rahoitus kohdistuu nyt tehottomasti. Perustutkimus vaatii lisäresurssointia.

Parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportissa yksiselitteisesti esitettiin, että rahoitusta tulisi kohdentaa myös suoraan korkeakouluille perusrahoituksen kaltaisessa muodossa. T&K-panostusten merkittävä lisääminen TKI-toimintaan ennen koulutustason nostoa johtaa investointien valumiseen palkkoihin tai huonosti toteutettuihin hankkeisiin riittävän osaamisen puuteen vuoksi. Sama haaste koskee tohtorikoulutuksen lisäpanostuksia, joiden vaikuttavuus voisi olla suurempi, jos panostukset olisi laitettu alkuvaiheessa alemman ja ylemmän korkea-asteen koulutusmäärien lisäämiseen. Koska tohtorikoulutusta alempia tutkintoja ei voida laskea T&K-rahoituksen piiriin, tulisi hallituksen huolehtia koulutuksen riittävästä pitkäjänteisestä rahoituksesta muilla keinoilla.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 1

On positiivista, että vuonna 2026 korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen osoitetaan 3,8 miljoonaa euroa. Määrällä ei käännetä koulutustasoa tavoitteiden mukaiseen nousuun, mutta se on pieni askel oikeaan suuntaan. Suomi tarvitsee lisää korkeakoulutettuja osaajia. Laajasti jaettu tavoite siitä, että 50 prosentilla 25—34 -vuotiaista on korkeakoulututkinto, ei näillä päätöksillä toteudu lähitulevaisuudessa. Korkeakoulutettujen osuus on Suomessa pysynyt n. 40 %:ssa koko 2000-luvun ja tippunut OECD-maiden keskitason alapuolelle. Hallitusohjelmassa on linjattu korkeakoulutettujen osuuden lisäämisestä. Koulutustason nostamiseen tarvittavista toimenpiteistä on tehtävä yli vaalikausien ulottuva suunnitelma, jonka toteuttaminen voidaan aloittaa nopeasti.

Vienninedistämispalveluiden toiminta tulee turvata muutoksista huolimatta

Vienti- ja kansainvälistymispalvelujen uudelleenjärjestely uhkaa muodostua kasvavien T&K-painostusten hyödyntämisen kannalta kriittiseksi haasteeksi. Budjettiriihessä päätettiin, että Business Finlandin ulkomaantoimintojen budjettirahoitus siirretään ulkoministeriön hallinnonalalle vuoden 2025 alusta. Siirto toimeenpannaan täydentävän talousarvion yhteydessä. Rahoituksen siirto johtaa siihen, että koko Business Finlandin ulkomaanverkosto ja mahdollisesti myös kotimaassa sijaitsevaa johtamis- ja tukitoimintojen henkilöstöä tehtävineen siirtyy nopealla aikataululla pois Business Finlandin organisaatiosta ulkoministeriön hallinnonalalle. Yritysten vienninedistämiseen ei saa hallinnollisista muutoksista johtuen tulla katkosta vaan palveluiden on toimitettava muutoksista huolimatta.

Business Finlandin toimintamenoista suhteellisesti suurin leikkaus kohdistuu matkailun edistämisen resursseihin. Visit Finlandin toimintamenot ovat vuonna 2025 laskemassa 7,8 milj. euroon tämän vuoden 11,8 milj. euron tasosta.

On positiivista, että talousarvioon sisältyy 10 miljoonan euron suuruinen myöntövaltuus av-tuotantokannustimelle. Valitettavasti sitä koskevat uudet rahoitusehdot vuodelle 2025 tekevät kotimaisille yrityksille sen hyödyntämisen vaikeaksi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2024

Matias Mäkyne sd
Miapetra Kumpula-Natri sd
Juha Viitala sd

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Taloukasvu pitää tuplata — Keskustan kasvulista

Keskustan mielestä Suomen talouden kasvun vauhdittaminen ei ole enää vaihtoehto, vaan välttämättömyys.

Kasvu pitää saada vähintään tuplattua ennusteista ja tämän pitää tapahtua pian. Mikäli hallitus ei ryhdy kasvutoimiin, seuraukset tavallisten ihmisten arkeen sekä yritysten tilanteeseen ja näkymiin tulevat olemaan erittäin vaikeita.

Nyt maan suunta on huono. Talous- ja työllisyystilanne muuttuu koko ajan vakavammaksi. Luottolukittajat heikentävät arvioitaan Suomen taloudesta, joka uhkaa nostaa korkoja tulevaisuudessa.

Työttömyys, konkurssit, velka, verot ja ihmisten arjen kustannukset kasvavat liian nopeasti. Suomessa on Euroopan kolmanneksi korkein työttömyys, joka pahenee toiseksi nopeimmin. Jo nyt noin 300 000 suomalaista on ilman työpaikkaa.

Syyskuun alussa voimaan tullut yleisen arvonlisäverotuksen ylimitoitettu korotus laittaa etenkin työllistävät pienyritykset tiukoille ja uhkaa vaimentaa entisestään kotimaista kysyntää.

Menojen ja tulojen tasapainottaminen on välttämätöntä. Pelkästään leikkaamalla taloutta ei kuitenkaan saada kuntoon eikä Suomea nousuun. Tämän osoittaa Orpon hallituksen yli 12 miljardia euroa alijäämäinen budjettiesitys vuodelle 2025 leikkauksista huolimatta.

Hallitus on yli vuoden seurannut Suomen talouden luisua toimeettomana sivusta. Hätkähdyttävää on, että hallituksella ei ole edes tavoitetta tulevasta talouskasvusta. Ennustettuun nolla- tai kitukasvuun tyytyminen ei riitä. Emme voi jättäytyä toiveiden varaan siitä, että kasvu ehkä alkaa. Suomi ansaitsee parempaa. Kasvun eteen on tehtävä töitä.

Keskustan kasvulistalla tähdätään talouskasvun tuplaantumiseen nyt ennustetusta.

Keskustan kasvun resepti on: suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa ja omistettu Suomessa. Ihmisten luottamus talouteen pitää palauttaa ja muuttaa kasvunäkymä huonosta hyväksi.

Toimenpiteitä kasvun vahvistamiseksi ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten vahvistamiseksi

Tarvitaan verokannustimia investointien ja työllisyyden vahvistamiseksi

— Investointiverohyvitys myös pienille ja keskisuurille yrityksille. Raja voisi olla hallituksen esittämän suuryrityksiä suosivan 50 miljoonan euron sijaan esimerkiksi 1 miljoona euroa. Arvioidaan mahdollisuus toteuttaa investointihyvitys korkeampana itäiseen Suomeen perustettavalle erityistalousalueelle.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 2

- Yhteisöverouudistus siten, että vero olisi kevyempi silloin kun voitto jätetään yrityksen sisälle kasvun hakemista varten voittojen ulos jakamisen sijaan. Toteutetaan Suomen tarpeisiin vastaava sovellus ns. Viron veromallista.
- Alimman eläkeiän saavuttaneille 20 % työtuloista kokonaan verovapaaksi, jos jatkaa työelämässä. Luodaan näin kokeneille työntekijöille porkkana jatkaa työelämässä.
- TKI-vähennyksen parantaminen siten, että start-up-yritykset voivat hyödyntää niitä. täysimääräisesti. Palautus rahana tai kuittaus muita veroja vastaan eli annettaisiin hyötyä myös niille tappiollisille yrityksille, jotka eivät voimakkaan kasvuvaiheen vuoksi voi verokannustinta nykyisellään hyödyntää.
- Pidennetään tappioiden vähennysaikaa nykyisestä 10 vuodesta esimerkiksi 20 vuoteen.
- Toteutetaan välittömästi yleishyödyllisten yhteisöjen ky-muotoisiin pääomarahastoihin tekemien sijoitus verovapaus, jolla helpotetaan sijoittamista pörssin ulkopuolisiin kasvuyhtiöihin.
- Ei leikata kotitalousvähennystä vuoden 2024 tasosta, koska se edistäisi harmaata taloutta ja heikentäisi mikro- ja pk-yritysten toimintamahdollisuuksia. Eikä koroteta 10 %:n arvonlisäverokantaa, koska jo yleisen arvonlisäverokannan korotus oli ylimitoitettu toimenpide. Suomi ei nouse tämänkaltaisella veronkorotuspolitiikalla, jota Orpon hallitus harjoittaa.
- Business Finlandin päätös Innovaatioseteli ja Group Explorer -rahoituspalvelujen hakujen sulkemisesta on tuntuva heikennys etenkin pk-yritysten mahdollisuuksiin käynnistää innovaatio toimintaa. Päätöksellä varaudutaan Business Finlandin rahoitusvaltuuden painopisteen muutokseen vuoden 2025 alusta. Keskusta ei pidä järkevänä pk-yritysten TKI-työn unohtamista. TKI-panostukset tulisi mahdollistaa kaiken kokoisille yrityksille.

Perustetaan erityistalousalue itäiseen Suomeen

- Keskusta esittää kymmenen vuoden erityistalousaluekokeilua itäiseen Suomeen, koska alue kärsii Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutuksista. Erityisalueen työkaluja olisivat esimerkiksi: Määräaikainen vapautus investoivalle yritykselle yhteisöverosta, opintolainojen hyvitys, muuttoavustus osaavan työvoiman houkuttelemiseksi, alueellisesti kevennetty sähköverotus, sosiaaliturvamaksujen huojentaminen, luvitusten ohituskaista, työvoiman saatavuusharkinnasta luopuminen sekä TKI:n ja koulutuspaikkojen lisäpanostusten painottaminen aivan erityisesti itäiseen Suomeen.
- Keskusta kuuntelisi tarkasti myös kuuden maakunnan yhteistä esitystä Itäisen Suomen ohjelman toimenpiteiksi ja varaisi tähän rahoitusta.

Alueiden elinkeinoelämän erityispiirteet huomioitava

- Hallitus poistaa tukialueesta II seuraavat kunnat: Alavus, Kuortane, Ähtäri, Alajärvi, Evijärvi, Lappajärvi, Soini, Vimpeli, Hartola, Heinola, Sysmä, Padasjoki ja Juupajoki. Nämä kunnat ovat lisätty II tukialueeseen vuonna 2022. Hallituksen poukkoileva linja ei mahdollista yrityksille ja haasteellisessa ympäristössä toimiville kunnille pitkäjänteistä elinkeinotoiminnan näkymää ja siten heikentää alueiden mahdollisuuksia entisestään. Hallituksen tulee perua tukialuekartan muutos ja rakentaa kestävämpi malli aluetukien jakoon. Suomen tulee vaikuttaa Euroopan unionissa tavalla, joka lopettaa tukialuekartan nollasummapelin ja tunnustaa alueiden erityispiirteet väestökehityksen, elinkeinoelämän tarpeiden ja rakennemuutoksen osalta.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 2

Muita kasvutoimia

- Otetaan jatkossa käyttöön seutukuntakohtaiset kasvusopimukset korvaamaan ainoastaan muutamien kaupunkiseutujen kanssa tehtävät MAL-sopimukset. Silloin valtio osallistuisi tasapuolisemmin koko Suomen kehittämiseen.
- Tehdään luvituksesta Suomen kilpailukykytekijä asettamalla tavoitteeksi, että Suomessa on Euroopan nopein luvitusprosessi vuoteen 2027 mennessä. Käynnistetään suursiivous hallinnon tehostamiseksi ja turhan sääntelyn purkamiseksi.
- Valjastetaan eläkerahaa kiihdyttämään kansantalouden kasvua Suomessa huomioimalla edellytykset sijoittaa kasvuvaiheen yrityksiin. Varmistetaan julkisen hallinnon sinänsä perusteltujen säästöjen toimeenpanossa, ettei niiden vuoksi aiheudu millään sektorilla viivästyksiä tai muuta haittaa yritysten toimintaan.
- Vahvistetaan elintarvikealan vientiedellytyksiä.
- Ei hyväksytä leikkausta matkailun edistämiseen rahoitukseen Business Finlandin toimintamenoihin, koska tämä haittaisi yhden kasvualamme näkymää.
- Ei hyväksytä alueellisen kuljetustuen leikkaamista, koska tämä vaikeuttaisi pitkien etäisyyksien maassa vientiteollisuuden toimintaedellytyksiä kasvattamalla kuljetuskustannuksia.
- Tehdään tuottavuusloikka tekemällä Suomesta tekoälyn hyödyntämisen ja soveltamisen suurmaa. Tavoitteena on näyttää muulle maailmalle mallia tekoälyn eettisessä hyödyntämisessä.

Suomeen lisää ihmisiä

- Tavoitteena on saada inhimillisen pääoman reippaalle kasvu-uralle. Inhimillisen pääoman saamiseksi pitkäaikaiselle kasvu-uralle tehdään puolueiden välinen vastaava parlamentaarinen sopimus kuin mitä TKI-satsausten osalta on tehty.
- Lisäpanostuksia nuorten ikäluokkien koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen, sekä osaajien maahanmuuttoon. Näiden koulutusinvestointien rahoittamiseksi voidaan myös osin luopua valtion muusta kuin strategisesta omaisuudesta, kun sille arvioidaan saatavan koulutuksen kautta parempaa tuottoa pitkällä aikavälillä.
- Tehdään perheystävällistä politiikka. Ei toteuteta leikkauksia lapsiperheille. Yhtenä konkreettisena keinona tukea perheitä voisi olla lapsiperheiden verotuksen keventäminen. Tätä olisi syytä selvittää.
- Valmistellaan lakkautetun aikuiskoulutustuen tilalle välittömästi uudenlainen kannustin aikuisopiskeluun, eikä toteuteta leikkausta ammatilliseen koulutukseen.
- Toivotetaan työtä pelkäämättömät maahanmuuttajat tervetulleiksi Suomeen. Huoltosuhteen heikkeneminen voidaan pysäyttää, kun Suomeen tulee 40 000 nettomaahanmuuttajaa vuosittain.
- Maahanmuuttajien tulee työllistyä yhtä hyvin, samantapaisiin tehtäviin ja samantapaisella palkalla kuin kantaväestön. Käyttöön tulee ottaa Kanadan ja Australian mallia mukaileva pisteytysjärjestelmä, jotta varmistamme maahanmuuton tervehdyttävän julkista taloutta.
- Ulkomaisille erityisosaajille ja heidän perheilleen tulee tarjota ja varmistaa kahden viikon palvelulupaus siitä hetkestä, kun hakija jättää hakemuksensa järjestelmään. Lupaus sisältää tunnistautumisen, työluvan saamisen ja kaikki muut käytännön toimet pankkitilin avaamisesta henkilötunnukseen ja lasten hoitopaikkaan.
- Rakennetaan Suomeen tuleville opiskelijoille kannustimet jäädä opintojen jälkeen Suomeen työskentelemään.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp Eriävä mielipide 2

- Perustetaan maailmalle suomalaisia kieli- ja kulttuurikouluja, joissa suomen kieltä ja kulttuuria oppineille voitaisiin antaa oleskelulupa Suomeen työskentelemään.
- Peruutetaan työperäistä maahanmuuttoa hankaloittava kolmen kuukauden sääntöä koskeva hallituksen esitys.

Parlamentaarinen työ käyntiin kasvun aikaansaamiseksi

- Valmistellaan parlamentaarisessa yhteistyössä ylivaalikautinen sitoumus julkisen talouden pitkäjänteisestä tervehdyttämisestä ja kunnianhimoisiin kasvutoimenpiteisiin satsaamisesta.

Biokaasutuotantoa vauhditettava ja uusiutuvan energiantuotantoon satsattava

Hallitusohjelmassa luvataan edistää biokaasutuotannon kehittämistä ja käynnistämistä sekä biokaasun monipuolista käyttöä. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan samanaikaisesti toimia sekä biokaasun tuotannon että käytön edistämiseen. Vuoden 2025 talousarvio ei tuo parannusta biokaasutuotannon kannustimiin.

Hallituksen on olennaista varmistaa, että talousarvioon varatuilla määrärahoilla saadaan todella toteutettua uusia biokaasulaitos- ja kierrätyslannoitustuotantoinvestointeja Suomeen. Keskusta on peräänkuuluttanut biokaasutuotannon ja käytön tarkastelua kokonaisuutena. Tämä edellyttää yhteistyötä eri ministeriöiden kesken (MMM, TEM, YM, LVM, VM). Kokonaiskoordinaatiota hallinnonalojen välillä on syytä vahvistaa. Tällä hetkellä se näyttää puuttuvan kokonaan.

Keskusta on huolissaan siitä, että uusiutuvan energian investointien luvitus ei tule nopeutumaan hallituksen tavoittelemalla tavalla, vaan uusilta energiantuotantolaitoksilta jatkossakin edellytetään kallista ja monivaiheista ympäristösuojelulain mukaista menettelyä. Hallituksen valmistelemaat toimenpiteet pikemminkin luovat epävarmuutta puhtaiden energiamuotojen investointiympäristöön.

Jakeluinfra-asetuksen muuttaminen heikensi kannustimia siirtyä biokaasuun, kun biokaasun tankkausasemat muutettiin rajatusti de minimis tuen kautta tuettavaksi. Tärkeää olisi ollut säilyttää teknologianeutraalisuus, eikä yhdelle käyttövoimalle erillistä tukea. Tiedossa on, että etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa tankkausasemaverkko on vielä liian harva. Lisäksi hallitus on tuonut biokaasulle uusia hallinnollisia velvoitteita, muun muassa kestävyuden todentamisvelvoitteen, jotka lisäävät kustannuksia eivätkä paranna biokaasuinvestointien edellytyksiä.

Hallituksen esitys jakeluvetoisuuden lisävelvoitteen alentamisesta lisää epävarmuutta biokaasutuotannon toimialaan. Investointiympäristö ei näyttäyty houkuttelevana. Lupausten vastainen politiikka on vahingollinen niin kestävien polttoaineiden markkinoiden kehittymisen kuin huoltovarmuudenkin kannalta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 1

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtion talousarviota vuodelle 2024 koskevassa mietinnössä huomioon edellä olevan.

Helsingissä 24.10.2024

Timo Mehtälä kesk
Mikko Savola kesk

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on julkisen talouden vakauttaminen ja vahvistaminen. Vihreät tukevat tavoitetta. Hallituksen keinot ovat kuitenkin monilta osin epäjohdonmukaisia ja kestäättömiä.

Hallituksen maahanmuuttoa jarruttava politiikka on Suomen talouden ja työllisyyden kannalta monin tavoin haitallista. Hallitus esimerkiksi kiristää kansalaistamisen ehtoja sekä pakottaa työperäisellä oleskeluluvalla Suomessa olevia poistumaan maasta, jos henkilön työsuhde loppuu eikä hän ole kolmen tai kuuden kuukauden kuluessa solminut uutta työsuhdetta. Hallituksen maahanmuuttopolitiikalla on kielteinen vaikutus Suomen maakuvulle ja se vaikuttaa haitallisesti Suomen houkuttelevuuteen kansainvälisten osaajien keskuudessa.

Hallitus tekee myös merkittävän leikkauksen kotoutumisen korvauksiin. Leikkaukset voivat johtaa esimerkiksi kielikoulutuksen ja työllistymisen tukemisen vähenemiseen, mikä heikentää maahanmuuttajien mahdollisuuksia integroitua osaksi suomalaista työelämää.

Hallitus jatkaa koulutuksesta ja osaamisesta leikkaamista. Jo aiemman aikuiskoulutustuen lakkauttamisen päälle hallitus tekee ammatilliseen koulutukseen merkittävät leikkaukset. Suomessa on työvoimapulaa myös ammatillisista osaajista, ja hallituksen leikkaukset voivat vaikuttaa muun muassa työttömien ja laajemmin työelämässä olevien aikuisten uudelleen- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksiin esimerkiksi työvoimapula-aloilla. Hallituksen koulutusleikkaukset tulevat ennestään vaikeuttamaan osaavan työvoiman saatavuutta, kun Suomeen tarvittaisiin uusia osaajia aina päiväkodeista vihreän teknologian yrityksiin.

Suomen talouden kannalta keskeinen ongelma on heikko tuottavuuskehitys. Yksi este tuottavuuden kehityksen tiellä on elinkeinorakenteen muutosta jarruttavat ympäristölle haitalliset tuet ja verotuet. Niiden karsiminen olisi paitsi ympäristön myös julkisen talouden kannalta perusteltua. Hallitus ei kuitenkaan yritystukiin koske.

Hallituksen politiikka on haitallista ilmastolle ja luonnolle. Hallitus esimerkiksi keventää suuri-päästöisten autojen verotusta. Lisäksi hallitus höllentää biopolttoaineiden jakeluelvoitetta eikä tuo riittäviä korvaavia esityksiä tilalle. Hallituksen päästöjä lisäävä politiikka on paitsi ilmaston kannalta kestävä, se antaa myös markkinoille täysin väärän signaalin. Vihreän siirtymän teollisia investointeja harkitseville politiikan tempoilevuus ja epävarmuus on myrkkyä. Vihreä siirtymä on Suomen talouden keskeisin kasvumahdollisuus, eikä sitä jarruttaviin toimenpiteisiin ole varaa.

Hallituksen ilmastotoimet eivät ole riittäviä Suomen kansallisten ja kansainvälisten sitoumusten täyttämiseksi. Epäjohdonmukaisella ilmastopolitiikalla ja toimimattomuudella voi olla merkittäviä kustannuksia, jos Suomi joutuu ostamaan merkittäviä määriä tavoitteiden saavuttamiseen vaadittavia päästöyksiköitä muilta mailta. Hallituksen on muutettava kurssia ja panostettava ilmastotoimiin nyt, jolloin myös työ ja toimeliaisuus jäävät Suomeen.

**Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 1**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2024

Oras Tynkkynen vihr

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Hallitus pyrkii sopeuttamaan julkista taloutta yhdeksän miljardin edestä. Tavoitteen mittakaava on liian suuri ottaen huomioon Suomen taloudellisen tilanteen ja velka-asteen. Hallituksen toimenpiteet ovat tavoitteen kanssa ristiriidassa. Sopeutuksen toteuttaminen taantumanaolosuhteissa on julkisen velkaantumisen hillinnän kannalta tehottomaa. Velka-aste todennäköisesti jopa kasvaa.

Hallitus lisää työttömyyttä ja heikentää kokonaiskysyntää

Työttömyys on kasvussa ja hallituksen politiikka pahentaa tilannetta. Hallitus kohdistaa hyvinvointialueiden, kuntien ja valtion toimintoihin rahoitusleikkauksia, jotka yhdessä järjestöjen valtionavustusten leikkausten kanssa tulevat lisäämään työttömyyttä. Samanaikaisesti sosiaaliturvan, palveluiden ja koulutuksen leikkaukset sekä maksujen ja alv:n korotukset heikentävät pieni- ja keskituloisten toimeentuloa ja uudelleen kouluttautumismahdollisuuksia. Vallitsevassa suhdannetilanteessa on todennäköistä, että uudelleentyöllistymisen vaikeutuu ja työttömyysjaksot pitkittyvät.

Toisin kuin hallitus pyrkii esittämään, työntekijöiden oikeuksien ja neuvotteluaseman sekä palkkojen ja työehtojen heikentäminen eivät ole ratkaisuja heikkoon talouskehitykseen. Ne päinvastoin heikentävät toimeentuloa ja lisäävät työmarkkinoiden epävarmuutta. Pieni- ja keskituloisten kulutuskysyntä vähenee toimeentulon suoran heikkenemisen ja epävarmuuden kasvun myötä. Kokonaiskysynnän heikentyminen lisää työttömyyttä, vähentää verotuloja ja heikentää julkista taloutta.

Julkista taloutta voisi myös sopeuttaa karsimalla taloudellisesti tehottomia verohuojennuksia ja yritystukia. Esimerkiksi listaamattomien yhtiöiden osinkoverotushuojennuksen poisto toisi satoja miljoonia lisätuloja valtion budjettiin vuosittain.

Vientiin nojaavan mallin ongelmat korostuvat

Hallituksen kasvumalli nojaa pitkälti ulkomaiseen kysyntään ja vientiin, mikä tarjoaa hyvin epävarman tien kasvuun. Suomen tärkeimmän vientimaan Saksan talous on vaikeuksissa. Saksan vaikeudet heikentävät koko euroaluetta. Suomen asemasta erityisen heikon tekee se, että Venäjän kauppa on tyrehtynyt. Palkkavetoinen kokonaiskysyntään pohjautuva kasvumalli olisi varmempi tapa tukea Suomen talouden toipumista matalasuhdanteesta. Suomen talouskasvu on nojautunut palkkavetoiseen kysyntään suurimman osan sen historiasta toisen maailmansodan jälkeen Nokian huippuvuosia lukuun ottamatta.

Suuryritysten voitonjako korkealla tasolla, mutta investoinnit laahaavat

Helsingin pörssiin listattujen suurimpien yritysten osingonjako on pysynyt taantumasta huolimatta korkealla, jopa ennätyskorkealla tasolla. Vuonna 2023 60 suurimman listatun yhtiön jakamat

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 4

osingot olivat ennätyselliset yli 14 miljardia euroa. Lähes samaan päädytään kuluvana vuonna. Suurimpia osingonjakajia ovat olleet pankit, missä korkea korkotaso luonnollisesti heijastuu. Kuitenkin myös teollisuuden ja palveluiden suuryhtiöt ovat jakaneet merkittäviä voittoja omistajilleen. Investointien kehitys sitä vastoin on ollut jo pitkään heikkoa.

Hallituksen politiikka pyrkii lisäämään voimakkaasti työvoiman tarjontaa. Samaa politiikkaa on eriasteisena toteuttaneet monet aiemmatkin hallitukset. Tarkoituksena on työehtojen heikentäminen ja yritysten työvoimakustannusten alentaminen. Seurauksena suurimpien yhtiöiden voitot ovat pysyneet korkealla tasolla. Raha ei kuitenkaan ole ohjautunut kansantalouden kasvua vahvistavasti kulutukseen tai investointeihin.

Valtion investointien tehokkuus ja valtiontuki politiikan ehdollisuus takaavat työllisyyttä

Koordinoidulle ja valtion aktiiviselle roolille perustuvalla teollisuuspolitiikalla on tarve oikeudenmukaisen vihreän siirtymän varmistamisessa ja teollisten työpaikkojen säilyttämiseksi Suomessa. Valtio pystyy strategisella toiminnallaan tukemaan talouden ekologista rakennemuutosta ja korkean jalostusasteen teollista tuotantoa Suomessa. Suomen nykyisen politiikan ongelmista esimerkki on energiaintensiivisen teollisuuden sähköistämistuki, joka ei ohjaudu riittävästi päästöjen vähentämiseen, vaan toimii pikemminkin suorana tuotantotukena pääasiassa ympäristöä kuormittaville suuryrityksille.

Hallituksen päätös rahoittaa investointiohjelmaansa valtion omaisuuden myynnillä on lyhytnäköinen. Omaisuuden myynti heikentää julkista taloutta vastaavalla tavalla kuin velanottokin. Toisaalta hallituksen rahankäyttö investointiohjelman puitteissa on myös ristiriitaista: se esimerkiksi panostaa liikenneinfrastruktuuriin samanaikaisesti, kun väyläpidon perusrahoitusta leikataan. Olisi kustannustehokkaampaa panostaa perusrahoitukseen ja kohdentaa varoja olemassa olevan infrastruktuurin korjauksiin ennemmin kuin käyttää määräaikaista rahoitusta, josta merkittävä osa kohdistuu uuden infran suunnitteluun ja rakentamiseen. Uudisrakentaminen todennäköisesti myös ajoittuisi suhdannepoliittisesti tehottomammin kuin korjausrakentaminen.

Vaikka rahapolitiikan keveneminen piristää asuntomarkkinoita, olisi edelleen perusteltua tukea rakennusalan toipumista matalasuhdanteesta. Hallituksen päätös ajaa valtion asuntorahasto alas on juuri päinvastainen toimenpide kuin mitä nyt tarvittaisiin. Valtion asuntorahaston kautta voitaisiin panostaa kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon ja korjausrakentamiseen.

Hallituksen uusi investointien verokannustin ja suora tuki eivät välttämättä synnytä aidosti uusia investointeja. Tukea saattaa päätyä sellaisiin investointeihin, jotka olisivat toteutuneet joka tapauksessa tuesta riippumatta. Erityisesti verotuen käytölle ei ole määritelty ylärajaa eli sen aiheuttamaa yhteisöveron tuoton laskua ei tässä vaiheessa vielä tiedetä. Verotuen käytölle on sen sijaan asetettu määräaika, jonka puitteissa on vaikea toimeenpanna aidosti uusia investointeja. Valtion tukipolitiikan suunnittelussa on jatkossa kiinnitettävä enemmän huomiota tukien ehdollisuuteen. Useat maat ovat sisällyttäneet tukiinsa ehtoja esimerkiksi koskien voitonjakoa, työntekijöiden oikeuksia ja työllisyyttä.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2024 vp
Eriävä mielipide 1

TKI-rahoituksesta enemmän ja pysyvästi yliopistoille

Yliopistoille ja perustutkimukseen kohdistuvan rahoituksen suhteellista osuutta TKI-panostuksissa on kasvatettava. Huolimatta parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportin linjauksesta, hallitus ei ole ohjannut T&K-rahoitusta yliopistojen pysyvän valtionrahoituksen kasvattamiseen. Tuottavuuden kasvu ja innovaatiot vaativat TKI-panostusten lisäksi osaavaa työvoimaa. Työn tuottavuuden parantaminen Suomen kaltaisessa taloudessa edellyttää panostuksia tutkimukseen ja tuotekehitykseen.

Puolustusmenojen voimakas lisääminen heikentää kasvua

Vuodelle 2025 puolustusministeriön pääluokka 27 ehdotetaan 6 527 000 000 euron määrärahaa. Se on 7,4 prosenttia koko valtion budjetista. Vuonna 2020 pääluokan menot olivat 3,173 miljardia euroa, 4,7 prosenttia budjetista. Pääluokan menot ovat kasvaneet todella nopeasti — yli kaksinkertaistuneet talousarvioissa 2020—2025. Vuotuinen menomääräraha on ensi vuodelle lähes 3,5 miljardia euroa suurempi kuin vuonna 2020. Määrärahaa ovat nostaneet suuret hankintavaltuudet, kuten F-35 ja Laivue 2020, sekä Nato-jäsenyyteen valmistautuminen ja jäsenyydestä koituvat kustannukset. Ensi vuodelle F-35 hävittäjähankinnan määräraha on yli 1,8 miljardia euroa. Pelkät valuuttakurssien muutoksista ja indeksiehdoista aiheutuvat menot ovat tästä noin 300 miljoonaa. Tämä havainnollistaa, millaiselle hallitsemattomalle kasvu-uralle Suomen sotilasmenot on sysätty. Kysymys ei enää ole sotilaallisen maanpuolustuksen ja Suomen alueen puolustamisen vaatimista määrärahoista, vaan varautumisesta kansainvälisiin tehtäviin osana sotilasliitto Natoa ja Yhdysvaltain johtamaa liittokuntaa.

Sotilasmenojen hallitsematon kasvu heikentää julkista taloutta erittäin merkittävästi. Tällaisen menotason pysyvä ylläpitäminen ylittää valtiontalouden ja kansantalouden kantokyvyn. Käytännössä se tarkoittaisi jo nyt toteutettavien sosiaali- ja terveyspalveluiden, sosiaaliturvan ja koulutuksen kovien leikkauksien jatkumista myös tulevina vuosina. Leikkaukset heikentävät kansalaisten hyvinvointia ja vaikuttavat myös tuottavuutta sekä kansantalouden kasvua heikentäen. Sotilasmenot syrjäyttävät julkisia menoja hyvinvointia ja tuottavuutta parantavista menokohteista valtiontaloudessa. Hallituksen tavoitteeksi asettama julkisen talouden sopeutus voitaisiin toteuttaa — sosiaaliturvan ja palveluiden leikkaukset estää — sotilasmenojen kasvua hillitsemällä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2024

Johannes Yrttiaho vas